

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 1981/3

Karar Sayısı : 1981/27

Karar Günü : 26/11/1981

Resmi Gazete tarih/sayı : 3.2.1982/17594

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Aşkale Asliye Ceza Mahkemesi.

İTİRAZIN KONUSU: 5/5/1972 günlü, 1587 sayılı Nüfus Yasası'nın 14. ve 61. maddelerinin Anayasa'nın 7. maddesiyle 12. maddesinin birinci fıkrasına aykırı olduğu ileri sürülerek iptallerine karar Verilmesi istemidir.

I - OLAY :

Nüfus Kaydının dayanağı olan ölüm belgesinin sahte olarak düzenlendiği iddiası ile sanıklar hakkında açılan Kamu davasında Mahkeme, ölüm tutanağındaki imzaların Adli Tıp Meclisi'nce incelenmesine ve bu incelemenin yapılabilmesi için sözkonusu belgenin aslının o yer nüfus memurluğundan istenmesine karar vermiştir.

Nüfus Memurluğu, Nüfus Yasası'nın 14. ve 61. ve Nüfus işlerine ait yönetmeliğin 212. maddelerine dayanarak istenen belgenin aslının gönderilmesine olanak bulunmadığını bildirmiştir.

Mahkeme, Nüfus Yasası'nın 14. ve 61. maddelerinin, ölüm tutanağının aslının incelenmesi için getirtilmesini ve böylece yargılamayı engellediği kanısına vararak bu durumu Anayasaya aykırı bulmuş ve sözü geçen maddelerin iptali için Anayasa Mahkemesi'ne kendiliğinden başvurmuştur.

III - METİNLER :

1 - İtiraz konusu yasa maddeleri.:

5/5/1972 günlü, 1587 sayılı Nüfus Yasası'nın 14. ve 61. maddeleri şöyledir :

" Madde 14 - Nüfus kütükleriyle dayanaklarını başmemur ve sorumlu memurlarla denetleme ve teftişe yetkili olanlardan başka hiç kimse göremez ve inceleyemez. 61 inci madde hükmü saklı kalmak şartıyla adli makamlarla resmi dairelere ve ilgilinin kendisi, karı veya kocası, veli, vasi veya resmi vekili usul ve furuu ile ikinci dereceye kadar olan civar hısımlarına nüfus kayıtları örnekleri; istenildiğinde verilir, ilgili bütün nüfus memurları vazifeleri dolayısıyla aileler ve fertler hakkında öğrenecekleri halleri gizli tutmaya mecburdurlar."

" Madde 61 - Her nüfus dairesi diğer nüfus dairlerinden askerlik şubesi ve adalet mercilerinden istenilen bilgiler ve kopyaları onaylı olarak verir. Bunların dışında mahallin en büyük idare amirinin yazılı emri olmadıkça hiçbir daireye kopya, özet ve bilgi veremezler.

2 - Dayanılan Anayasa Kuralları :

" Madde 7 - Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır."

" Madde 12/1 - Herkes, dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ayırımı gözetilmeksizin, kanun önünde eşittir."

IV - İLK İNCELEME :

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 15. maddesi uyarınca Şevket Müftügil, Ahmet H. Boyacıoğlu, Muammer Yazar, Ahmet Zeyneloğlu, Adil Esmer, Hakkı Müderrisoğlu, Nihat O. Akçakayalıoğlu, Nahit Saçlıoğlu, Hüseyin Karamüstantikoğlu, Kenan Terzioğlu, Orhan Onar, Necdet Darıcıoğlu, İhsan N. Tanyıldız, Yılmaz Aliefendioğlu ve Yekta Güngör Özdenin katılmalarıyla 10/2/1981 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında " Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesi ne, Anayasaya aykırılığı ileri sürülen yasa hükümleri üzerinde sınırlama yapmaya gerek olup olmadığının işin esasını incelenirken ayrıca ele alınıp karara bağlanmasına" oybirliğiyle karar verilmiştir.

V - ESASIN İNCELENMESİ :

A - Sözlü açıklama :

İşin esasını incelemek üzere Şevket Müftügil, Ahmet H. Boyacıoğlu, Muammer Yazar, Ahmet Zeyneloğlu, Hakkı Müderrisoğlu, Nihat O. Akçakayalıoğlu, Nahit Saçlıoğlu, Hüseyin Karamüstantikoğlu, Kenan Terzioğlu, Orhan Onar, Muammer Turan, Mehmet Çınarlı, Necdet Darıcıoğlu, Yılmaz Aliefendioğlu ve Yekta Güngör Özden'in katılmalarıyla toplanan Anayasa Mahkemesi, " Nüfus İşleri Genel Müdürlüğü yetkilisi ile Polis Enstitüsü'nden grafoloji konusundaki bir uzmanın sözlü açıklamada bulunmaları için adı geçen kurumlardan 44 sayılı Yasa' nın 29. maddesi hükmü uyarınca çağırılmalarına, bu kurumlara, söz konusu yasanın 30. maddesi gereğince ve 26/6/1981 Cuma günü saat 10.00'da Anayasa Mahkemesi'nde bulundurulmalarını teminen çağırılı kâğıdı çıkarılmasına" 4/6/1981 gününde oybirliğiyle karar vermiştir. 26/6/1981 gününde yapılan toplantıda İçişleri Bakanlığı Nüfus İşleri Genel Müdürlüğü'nü temsilen gelen Nüfus İşleri Genel Müdürü Nihat Üçyıldız ile Emniyet Genel Müdürlüğü'nden yetki ile gönderilen uzman Sadık Cahit Çengel dinlenmişlerdir.

1 - Nüfus İşleri Genel Müdürü'nün yaptığı açıklama özetle şöyledir:

Nüfus kütüklerinin toplum düzeninin temel unsuru olduğu, bunların 2500 kaydı içerecek biçimde 100 yapraklı ciltler halin de bulunduğu, öteki nüfus kayıtlarının dayandığı belgelerin ise yıl sonlarında 700 ilâ 1000 adedinin birlikte ciltlendiği, bu ciltlerin Nüfus Memurluğu'ndan dışarı çıkarılmaları durumunda ciltlerde kaydı veya belgesi bulunan öteki vatandaşlarla ilgili işlemlerin duracağı, kaybolmaları durumunda ise kamu hizmetinin önemli oranda aksayacağı açıktır.

Mahkemelerimiz, nüfus kütükleriyle, nüfus kayıtlarına dayanak olan belgelere ilişkin incelemeleri teknik zorunluluk yok ise işin özelliğini göz önünde tutarak nüfus memurluklarında yaptırımları, ancak Mahkemenin incelemenin nüfus memurluğunda yapılmasını olanaksız bulması durumunda vereceği karar doğrultusunda işlem yapılarak mahkeme kararlarına uyulması, mahkeme karar verdiği takdirde nüfus kütüklerinin istenilen yere gönderilmesi gerekir kanısındayım.

2 - Emniyet Genel Müdürlüğü yetki belgesini taşıyan uzmanın yaptığı açıklama özetle şöyledir : Sağlıklı bir imza incelemesinin yapılması için belgenin aslının mutlak suretle görülmesi gerektiğini, fotokopiler üzerinde doğru bir sonuca varılamayacağını, öteyandan imza incelemelerinin ancak mikroskop ve bazı aletlerle yapılabilmesi, bu cihazların çok hassas ve pahalı olmaları, bir yerden biryere götürülmeleri durumunda kırılabilmesi ve kimi zaman ekip çalışmasında zorunluluk olması nedeniyle laboratuarda yapılması gerekir.

B- İNCELEME:

İşin esasına ilişkin rapor, başvurma kararı ve ekleri, iptali istenen yasa hükümleri ve dayanan Anayasa kuralları, bunlarla ilgili yasama belgeleri, konuya ilişkin öteki metinler okunduktan sonra işin gereği görüşülüp düşünüldü :

1 - İncelemenin Sınırlandırılması Sorunu :

Davada uygulanacak yasa hükümlerinin belirlenmesi ve itirazın incelenmesi, böylece uygulanacak yasa hükümleri hakkındaki Anayasaya aykırılık sorununun çözümü için, ilk inceleme kararı uyarınca önce iptali istenen hükümlerin sınırlandırılmasına yer olup olmadığının karara bağlanması yerinde olur. İtiraz konusu kuralların kendi içlerinde bütünlük oluşturmaları, getirdikleri düzenleme açısından adalet makamları ile ilgili hükümlerin öteki kuruluşlardan ayırt edilmesi olanağının bulunmaması nedeniyle incelemenin bir sınırlamaya bağlı tutulmadan yapılması gerekmektedir.

2 - İtiraz konusu kuralların Anayasa açısından incelenmesine geçilmeden önce aşağıdaki konuların ele alınmasına gerek görülmüştür.

a) Nüfus kayıtlarının ve imza incelemesinin özelliği:

Nüfus Yasası'nın 13. maddesinde, aile kütükleri ile dayanaklarının resmi belgelerden olduğu ve bunların aksi sabit oluncaya kadar geçerli sayılacağı belirtilmiştir. Nüfus aile kütük kayıtlarının taşıdığı nitelik, her şeyden önce bunların, yetkili makamlarca usulüne göre düzenlenmiş doğru olan ve yalnızca gerçekleri yansıtan belgelere dayandırılmaları ve onlara uygun bir biçimde tesis edilmeleri zorunluğunu ortaya koyar.

Doğum, ölüm tutanaklarının, kişisel duruma ilişkin kesinleşmiş mahkeme kararları gibi dayanak belgelerinin, nüfus kütük kayıtları yönünden büyük önem taşımaları hem Nüfus Yasası hem de Medeni Yasa gereğidir. Bu bakımdan yasa, dayanak belgelerinin de nüfus kütüklerinde olduğu gibi hem Nüfus işleri Genel Müdürlüğü'nde ve hem de ilgili nüfus dairelerinde saklanmalarını öngörmüştür. Bu konudaki uygulamaya göre dayanak belgelerinin 700-1000 adedinin birlikte, nüfus kütüklerinin ise 2500 kayıdı içerecek biçimde ciltlendikleri anlaşılmaktadır. Dayanak belgelerini içeren bir cildin, her hangi bir belgenin aslının incelenmesi amacıyla nüfus memurluğundan çıkarılması durumunda, incelenmesi gerekmeyen öteki tüm belgelerle ilgili hizmetlerin bir süre durduğunu ve bu belgelere ilişkin istenen bilgilerin verilemediğini kabul etmek gerekir Nüfus kütükleri ile ilgili bir cildin gönderilmesi durumunda 2500 kişiyle ilgili kayıtlar bakımından da aynı sakıncalı durumun ortaya çıkması doğaldır.

Konuya bu açıdan bakıldığında, nüfus kütüklerinin ve dayanak belgelerinin kişisel duruma bağlı toplum düzeninin temel öğelerinden biri olduğu, düzgün tutulmaları ve iyi saklanmaları gereği kendiliğinden anlaşılır.

Öte yandan, kimi durumlarda bu belgelerde yer alan imzaların ve yazıların uzman kişilerce ve teknik özel araç ve gereçlerle incelenmesi gerçeğe ulaşmanın tek yolu olabilir. Nitekim bu gibi durumlarda belgenin aslının görülmesi gerektiği, incelemenin mikroskop ve özel aletlerle yapılmasında zorunluk bulunduğu, bu aygıtların çok kıymetli ve hassas olmaları nedeniyle laboratuarlardan çıkarılamadıkları, dolayısıyla sağlıklı bir incelemenin ancak laboratuarlarda yapılabileceği sözlü açıklama kararı üzerine Emniyet Genel Müdürlüğü'nden çağrılan uzman kişice belirtilmiştir.

b) İmza ve yazı incelemeleriyle ilgili kurallar :

Usul hukukunda bu konuda bazı düzenlemeler yer almaktadır. Örneğin Ceza Yargılamaları Usulü Yasası'nın 85. madde sinde " Bir vesikanın doğruluğunu veya sahteliğini tahkik etmek yahut failini meydana çıkarmak için ehlihibre marifetiyle yazı ve mühür tahkikatı yapılabilir" denmektedir. Ancak sözü edilen yasanın 88. maddesinde " Resmi dairelerde saklı evrak ve sair vesikalar münderecatının ifşası memleketin selametine zarar vereceği o dairenin en büyük amiri

tarafından beyan edilirse bu evrak ve vesikaların gösterilmesi ve teslimi istenmez. Şu kadar ki bu beyan kâfi görülmezse o dairenin mensup olduğu Vekâlete müracaat olunabilir" biçiminde yer alan hükmün, 85. maddenin tek ayrık durumunu oluşturduğu görülmektedir.

Hukuk Yargılamaları Usulü Yasası'nda konu, 308., 309/1. ve 3, 310. ve 314. maddelerde daha ayrıntılı düzenlenmiş, 311., 322. ve 324. maddelerde ise, incelenmesi gereken senedin veya belgenin bir memurun resmi görevi nedeniyle elinde bulunması durumunda dahi aslının mahkemeye teslim edilmesi öngörülmüştür.

c) İtiraz konusu kuralların kapsamı :

Anayasaya aykırılığı nedeniyle iptali istenen Nüfus Yasası'nın 14. ve 61. maddeleri incelendiğinde bu maddelerin; yerel nüfus yönetimlerince, kimi kuruluş ve kişilerle adli makamlara nüfus kayıtlarının onaylı örneklerinin ve bu kayıtlarla ilgili bilgilerin verilmesini, bunların dışında hiçbir daireye en yüksek yerel yönetim amirinin yazılı emri olmadıkça, kopya, özet ve bilgi verilmemesini hükme bağladığı görülür.

Bu maddelerle yapılan düzenlemenin, konusu suç oluşturan veya bir suç nedeniyle oluşan belgeleri kapsamayıp genel nitelikte bulunduğu açıktır.

Hukuk ve ceza davalarında kişilerin ölüm, doğum, evlenme, boşanma, cinsiyet, yaş gibi kişisel ya da kişiliğine bağlı durumlarına ilişkin nüfus kayıt örneklerine ve bunların dayanakları olan belgelere başvurulduğu sık sık görülen olaylardandır. Bunun gibi Askerlik Daireleri ile öteki resmi kuruluşların ve gerektiğinde kişilerin de nüfus kayıtlarını istedikleri bilinen gerçeklerdendir.

İtiraz konusu 14. ve 61. maddeler, bu gereksinimleri düzenleyen ve nüfus dairelerinden hangi kuruluşlarca bilgi, özet ve onanlı kayıt örnekleri istenebileceğini ve bu kayıtlarla dayanaklarını inceleyebileceğini öngören kurallardır. Nitekim 14. maddeye ilişkin tasarı gerekçesinde " Bu maddelerle, nüfus kütükleri ve dayanakları sorumlu memurlar, adli merciler ile denetleme ve teftişe yetkili kılınanlardan başkalarının inceleme ve görmelerine cevaz verilmemiş, ancak nüfus kayıt örneklerinin adli makamlarla ilgili dairelere, karı veya kocaya, veli veya vasiye ve resmi vekiline verilmesi, nüfus kayıtlarının gizli tutulması ve nüfus memurlarına evlenme memurluğu yetkisi verilmesi hususları hüküm altına alınmıştır." 61. madde ile ilgili gerekçede ise " Bu madde ile nüfus kayıt örneklerinin hangi daire veya kimselere verilebileceği açıklanmıştır." denilerek bu maddelerle yapılan düzenlemenin amacı açıkça ortaya konulmuş bulunmaktadır.

Görüldüğü üzere nüfus kütükleriyle bunların dayanaklarını oluşturan belgelerin asıllarının mahkemelerce incelenmesinde veya incelettirilmesinde zorunluluk bulunduğu, yargılama usulüne ilişkin kuralların uygulanacağı doğaldır. Çünkü itiraz konusu kurallar yargılama usulüne ilişkin yasal düzenlemeleri açık ya da örtülü biçimde yürürlükten kaldırmış değildir.

d) İtiraz konusu kuralların, hâkimin delilleri inceletme ve el koyma yetkilerine ayrık durum getirip getirmediği sorunu :

Mahkeme iddia ve sav karşısında imzanın gerçekten sanığa ait olup olmadığını anlayabilmek için belgenin aslını getirterek imzayı uzman bir kuruluştan incelettirmek istemiş, ancak nüfus dairesi, bu istemi, Nüfus Yasası'nın itiraz konusu maddelerinden ve nüfus yönetmeliğinden söz ederek yerine getirmekten kaçınmıştır. Mahkeme, iptali istenen maddelerin Ceza Yargılamaları Usulü Yasası'ndaki bazı kuralları uygulama dışında bıraktığı görüşündedir.

Yukarıda da açıklandığı gibi itiraz konusu kurallar, nüfus kayıtlarının incelenmesi ve onaylı örneklerinin verilmesi ile ilgili düzenleme getirmelerine karşın, Ceza Yargılamaları Usulü Yasası'nın hâkime tanıdığı yetkileri sınırlamamaktadırlar. Nüfus Yasası'nın 14. ve 61. maddelerinde

bu yönde bir açıklık bulunmadığına göre, hâkime, bir belgenin doğruluğunu veya sahteliğini anlayabilmek için inceleme yapmak görev ve yetkisini veren Ceza Yargılamaları Usulü Yasası'nın 85. ve onu izleyen maddelerde, mahkemeye her türlü tanıtılma nedenlerinin " ihzar" ve " iradı" yönünden yetki veren 237., delillerin değerlendirilmesiyle ilgili 254. maddelerde bir değişiklik veya sınırlama söz konusu değildir.

Öteyandan, itiraz konusu maddeler, usule ilişkin yasalarda yeni yöntem ve kurallar koymadığına göre, ceza yargılamasıyla ilgili " genel" kurallarda bir değişiklik meydana getiren " Özel Yasa Kuralı" olarak da kabul edilemezler.

3 - Anayasaya aykırılık sorununun incelenmesi :

a) Anayasa'nın 7. maddesi yönünden inceleme :

İtiraz yoluyla başvuran Mahkeme, Nüfus Yasası'nın 14. ve 61. maddelerinin Nüfus daireleri dışında, bilirkişi incelemesi yaptırılmasına olanak vermediğini, dosyanın sürüncemede kaldığını, böylece yargı yetkisinin kullanılmasının engellendiğini ileri sürmektedir.

Mahkemelerin, gördükleri davalarda delilleri toplayıp değerlendirmede tam bir serbestiye sahip olmaları, yargılamanın her türlü baskı ve sınırlamanın dışında bulunması, Anayasa'nın 7. maddesine göre Türk Ulusu adına yargı yetkisini kullanma sınırının doğal gereğidir. Yukarıda açıklandığı gibi, Anayasaya aykırılık itirazına konu edilen Nüfus Yasası'nın 14. ve 61. maddeleri, Ceza Yargılamaları Usulü Yasası hükümlerinin uygulanmasını engeller nitelikte değildir. İtiraz konusu maddeler, ceza yargılama usulü alanında özel bir kural ve yargı yetkisinin kullanılmasında bir sınırlama getirmemektedir. Anayasa'nın 132. maddesinin ikinci fıkrasında belirtildiği gibi yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır. Öteyandan, mahkemelerin de, nüfus kayıtlarının kamu düzeni yönünden arzettiği önemi ve nüfus kayıtlarının veya dayanaklarının nüfus dairelerinin dışına çıkması durumunda belgelerin kaybolması olasılığının bulunduğunu ve hizmetlerin aksayabileceğini gözden uzak tutmayacakları, zorunluluk olmadıkça bu yolda karar vermiyecekleri ve zorunluluk hallerinin takdirinin ise mahkemeye ait olduğu kuşkusuzdur.

Açıklanan nedenlerle, mahkemenin, Nüfus Yasası'nın 14. ve 61. maddelerinin yargı yetkisinin kullanılmasını engellediği yolundaki görüşü yerinde bulunmamıştır.

b) Anayasa'nın 12. maddesi yönünden inceleme :

Mahkeme, iptali istenen kurallar nedeniyle, sanığın savının, doğru olup olmadığının anlaşılamadığını ölüm tutanağı üzerinde bilirkişi incelemesi yapılamadığını, bu durumun Anayasa'nın öngördüğü eşitlik ilkesine uymadığını ileri sürmektedir.

İtiraz konusu edilen kurallar, yukarıda açıklandığı üzere Ceza Yargılamaları Usulü Yasası'nda, değişik bir düzenleme getirmediği gibi, bu yasanın kimi hükümlerini değiştirici ve uygulanmasını engelleyici nitelikte de değildir. Mahkemece, kimi kişilerle ilgili bilirkişi incelemesinin sırf nüfus kayıtlarına bağlı olması nedeniyle yapılamayacağı yolunda öne sürdüğü görüşün yerinde olmadığı ve bu durumun eşitlik ilkesiyle ilgili bir yönü de bulunmadığı anlaşılmaktadır. Anayasa'nın 113. maddesindeki " Bakanlıklar ... Kanunların ... uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilirler..." kuralı karşısında, bir yönetmeliğin Nüfus Yasası'na aykırı olan hükmüne dayanılamayacağını belirtmekle yetinilmesi yerinde görülmüştür.

Açıklanan nedenlerle 5/5/1972 günlü, 1587 sayılı Nüfus Kanunu'nun 14. ve 61. maddelerinde Anayasaya aykırı bir yön bulunmamaktadır, itirazın reddi gerekir.

VI - SONUÇ :

5/5/1972 günlü, 1587 sayılı Nüfus Kanunu'nun itiraza konu edilen 14. ve 61. maddelerinde Anayasaya aykırılık bulunmadığına ve itirazın reddine,

26/11/1981 gününde oybirliğiyle karar verildi.

Başkan
Şevket Müftügil

Başkanvekili
Ahmet H. Boyacıoğlu

Üye
Ahmet Zeyneloğlu

Üye
Hakkı Müderrisoğlu

Üye
Nihat O. Akçakayalıoğlu

Üye
Hüseyin Karamüstantikoğlu

Üye
H. Semih Özmert

Üye
Orhan Onar

Üye
Selahattin Metin

Üye
Mehmet Çınarlı

Üye
Mahmut C. Cuhruk

Üye
Necdet Darıcıoğlu

Üye
Servet Tüzün

Üye
Yılmaz Aliefendioğlu

Üye
Yekta Güngör Özden